

בס"ד

תשרי התשפ"ז

מפסיר א' דר"ה ויהי איש אחד (שמואל א א)
מפסיר ב' דר"ה פה אמר י-הוה (ירמיה ב ב)

ראש השנה ועשרת ימי תשובה

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בענייני דיומא ממפרי ומדרשי חז"ל
ראש השנה בגימטריא למשפטי עמנו היום כי הכל עבדיך. (תהלים קיט) וכן בגימטריא בית המקדש. (861)

חודש תשרי ושמותיו – שלושה שמות לחודש זה: **החדש השביעי**, **ירח האתנים** וחודש **תשרי**.
אמרו חז"ל (ויק"ר כט א) כל השביעים חביבים והקב"ה יחד את שמו על השביעים ובחר בהם וקדשם לשמו.
וחז"ל גם דרשו (פסד"כ כג) **בחדש השביעי**, בחדש שהוא משופע במצות, שופר בתוכו, כיפור בתוכו, לולב וערבה בתוכו.
אחד עשר ימי חג בחודש זה. שני ימי ראש השנה, יום כיפור, שבעת ימי החג ושמיני עצרת. ובחז"ל מוסיפים יום אחד (חוץ מיוה"כ) מפני הספק, יש בחודש זה שנים עשר ימי חג.

ועוד דרשו – **שביעי** מלשון שבועה, על שם השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם בשעת העקדה להפוך להם לישראל בחודש זה מידת הדין למידת הרחמים בזכרון עקדת יצחק אביהם שהיתה בראש השנה.

בנביאים נקרא החודש הזה גם בשם **ירח האתנים** שנאמר (מ"א ח) **וַיִּקְהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי**. אמרו חז"ל לפי שבו נולדו האבות שהם איתני עולם. **ועוד** ע"ש שהוא איתן במצוות שבו, בתבואות ובפירות שבו. **ובלשון חכמים נקרא** – חודש **תשרי**, שכשעלו ישראל מבבל העלו עמם שמות חודשים שקראו לכל חודש שם המיוחד לו. ושם זה דרשו ז"ל ע"ש תשרי ותשבוק ותכפר כל חובינו. תשרי – לשון התרה ומחילה. (ספר התודעה)

תשובה ר"ת: **ת** – **תמים תהיה עם י-הוה א-להיך**. **ש** – **שוייתי י-הוה לנגדי תמיד**. **ו** – **ואהבת לרעך כמוך**. **ב** – **בכל דרכיך דעהו**. **ה** – **הצנע לכת עם א-להיך**. (רבי משולם זושא מאניפולי זצ"ל)

בחסד ואמת יכפר עון וביראת י-הוה סור מרע. (משלי טו ו) **מה ההבדל בין סליחה לכפרה** ?
סליחה הוא שמחל לו העוון, אך עדיין העוון רשום. **וכפרה** הוא שמקנה העוון לגמרי, שלא יהיה שום רושם. (הגר"א)
על דרך הרמז – **תשובה** (713) בגימטריא **סליחה** (388) + **כפרה** (325).

הלכות שופר בשולחן ערוך הינם בסימן **תקפ"ו** – שהוא עולה כמנין **שופר** (586). (היעב"ץ)
אברהם [248] בצירוף **יעקב** [182] ובתוספת **יוסף** [156] עולה בדיוק כמנין **שופר** [586]. (רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל)
אמר רבי לוי: גדולה תשובה שמצנעת עד קסא הקב"ד, שנאמר (הושע יד): **שובה ישראֵל עד י-הוה א-להיך**. (יומא פו.)

יבצא בדימוס פירוש – חירות ופטור, שהוא כתב פטורין. ומלה זו בלשון רומי היא [Dimissio] ופירושה: שלוח וחופש.
אותיות ה-א' וכן הלאה עד האות ד' שמגיעה אל כסא הכבוד. ונחברם יחדיו. נקבל את הגימטריא של המילה **תשובה**. (ר' שמשון מאוסטרופול)

זה היום תחלת מעשיך, זכרון ליום ראשון. כי חק לישראל הוא, משפט לא-להי יעקב. ועל המדינות בו יאמר, אי זו לחרב, אי זו לשלום, אי זו לרעב, אי זו לשבע. ובריות בו פקדו, להנפיקם לחיים ולמנות. (מוסף של ראש השנה)

מקורו במדרש אודות אדם הראשון (ויק"ר כט א) נמצאת אתה אומר ביום ראש השנה בשעה ראשונה עלה במחשבה בשניה נתייעץ עם מלאכי השרת בשלישי כנס עפרו ברביעי גבלו בחמישי רקמו בששי עשאו גולם בשביעי נפח בו נשמה בשמיני הכניסו לגן בתשיעי נצטוו בעשירי עבר באחד עשר נידון בשנים עשר יצא בדימוס אמר הקדוש ברוך הוא לאדם זה סימן לבניך כשם שעמדת לפני בדין היום הזה ויצאת בדימוס כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין לפני בדימוס אימתי (ויקרא כג כד) **בחדש השביעי באחד לחמש**.

יצא בדימוס פירוש – חירות ופטור, שהוא כתב פטורין. ומלה זו בלשון רומי היא [Dimissio] ופירושה: שלוח וחופש.
זה סימן לבניך שאף הם אע"פ שחוטאים, כיוון שמגיעים ליום זה ועושים תשובה ותוקעים בשופר, אני מוחל להם ומוציא אותם בדימוס זכאים. (מתנות כהונה)

ואם תאמר: והלא נתקלל וגורש מגן עדן, ונקנסה עליו מיתה? ואיך אמר שיצא בדימוס שהוא פטור גמור?
ויש לומר: דהדימוס הוא שלא מת בו ביום ממש, כדכתיב (בראשית ב) **ביום אכלך ממנו מות תמות** – והיה הדין נותן שימות מיד, והקב"ה האריך אפו עמו ונתן לו יום אחד שלו שהוא אלף שנים. וזהו הדימוס, שיצא מחובת מיתה לאלתר למיתה לאחר זמן, וניתן לו זמן לעשות תשובה.

מה אתה נכנסת בדין וכו'. פירוש: כשם שאצלך נתערכה מידת הרחמים במידת הדין ולא כיליתיך, כך בניך המשתדלים בתשובה ביום זה, אני הופך להם מידת הדין למידת הרחמים. (יפה תואר)

זה סימן לבניך – דקשה: למה עשה ה' כסדר הזה לאדם הראשון ביום בריאתו? לזה אמר 'זה סימן לבניך', שהקדים תרופה למכה. שטבע יום זה של ראש השנה מסוגל הוא מתחילת בריאת העולם להיות יום של משפט המשולב ברחמים גדולים. וכמו שאדם הראשון נדון ויצא בחנינה, כך כוח היום קבוע לדורות לכל זרעו אחרי, שאם יטיבו מעשיהם – יצא פסק דינם לחיים ולשלום. (עץ יוסף)

מדרש – אמר הקב"ה ומה אדם הראשון שדנתי אותו זכיתי אותו ביום משלי אף אתם כשתהיו באים לדין לפני בר"ה היו באים בשופרים ואפילו יש לכם כמה קטיגורים אני אזכור עקידתו של יצחק ומזכה אתכם שנאמר (ויקרא כג כד) **דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחמש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש**. (פסיקתא רבתי – מ)

זוהר ויקרא – וביום הזה מתעטר יצחק, והוא הראש לאבות. ביום הזה כתוב (ישעיה לג) **פחדו בציון חטאים**. ביום הזה יצחק נעקד, ונעקד הכל, ושרה מדברת (מילת), וקול שופר חזק מאד. אשרי חלקו של מי שעובר ביניהם ונצל מהם. אמר רבי אבא, משום כך קוראים פרשת יצחק ביום הזה, שבימים הזה נעקד יצחק למשה ונקשר באותו שלממלה. (באברהם) מתי נקשר? בשעה שכתוב (בראשית כב) **ויצקד את יצחק בנו וגו'**.

רבי אבא אמר, כתוב (תהלים עה) **כי א-להים שופט זה ישפיל וזה ירים**. כי א-להים שופט, אלמלא שעבר הדין של יצחק במקום שיעקב שורה (ונרפא) ונתפסה (ורוחץ) (והתבשר) שם, איז לעולם שיפגש בדינו. וסוד הדבר – **כי באש י-הוה נשפט**. וזוהי התפשטות של העולם. (יח א)

רמז לכך שהעקידה היתה בראש השנה – **והא-להים נסה את אברהם** (בראשית כב א) בגימטריא **ראש השנה**. (861) (זוהר ח"י – ח"ב רפ ע"ד)

וי"א שהעקידה היתה ביום הכיפורים. (ילקוט ראובני בפרשתן בשם ריקאנטי; דרשות ר"י אבן שועיב, דרשה ליום כפורים; 'ילקוט חדש' ערך יצחק)

בתפלת מוסף של ראש השנה בברכת זכרונות נאמר (ויקרא כו מב) **ונזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אֲזַכֹּר וְהֵאָרַץ אֲזַכֹּר**. (וכן בסדר הסליחות)

שאלה – מה הטעם כשמזכירים זכות אבות מהפכים הסדר ומזכירים קודם את יעקב ואח"כ את יצחק ואברהם.

תשובה – לפי שהגאולה של ישראל תלויה דווקא אם האבות אינם כסדר. אמרו רז"ל (תנחומא, פסיקתא רבתי) עמלק היה מתגאה ואמר שהוא אדם גדול, שהרי עמלק ר"ת עמרם משה לוי קהת, השיבו לו (במדבר כד) **ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד**. ר"ל אחרית וסוף התיבות הללו הוא 'מיתה'. וזה הסוד שאנו מזכירים זכות אבות ומבקשים הגאולה, מוכרחים אנו להזכירם שלא כסדר. שאם אני אומר בתחלה אברהם אזי אין לו

זכות אב כלל, שאביו היה תרח. ואם אני אומר בתחלה יצחק אין לו רק זכות אב אחד, ואנו מזכירים ברית אבות, אבל יעקב יש לו ברית וזכות אבות. (דרך משה בשם האריז"ל)

טעם נוסף – לפי שסופי תיבות של ג' האבות אברהם יצחק ויעקב הוא **במ"ק** והוא בא"ת ב"ש שד"י, לכך נאמרו אבות אחרונים בתורה כסדר שם זה. (רוקח פרשת לך לך) (טעמי המנהגים)

למה היפך האבות כאן – אברהם ויעקב פניהם דומים לכך נאמר ליעקב (בראשית כח) **אני י-הנה א-להי אברהם אביך וא-להי יצחק** ולא נאמר אלוקי יצחק אביך, לכך סמך זכירה אצל יעקב ואברהם, **יעקב אשר פדה את אברהם** (ישעיה כט). אברהם ויעקב קיימו המצוות בארץ ובחוצה לארץ ובדרכים לכך נאמר בהם: זכירה, עבדי, אהבה, וכן א-ל שדי, אבל יצחק לא יצא חוץ לארץ. ומעלין בקודש ולא מורידין לפי שרצה לומר לעשיו **הנה גביר לאחיקף** וראש ליעקב ולפי שאמר **ופרקת עלו מעל צנארה** לכך (איכה א) **היו צריה לראש** (הרוקח)

ונפרתי את בריתי יעקב – הוא נמשך למעלה ופירוש **ונפרתי את בריתי יעקב**, והטעם שהזכירו תחלה בעבור שכל שנותיו בברית. (א"ע)

ובחזק השביעי באחד לחזק מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם. (במדבר כט א)

יום תרועה יהיה לכם – מתרגמינו: 'יום נבא יאה לכו'. וכתוב באימיה דסיסרא: **בעד החלון נשקפה ותניב אם סיסרא**. מר סבר גנחתי גנח. ומר סבר גנחתי גנח. (ר"ה לג)

כתב הרמב"ם – **תרועה** זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגלות ואין אנו יודעים היאך היא. אם היא הלילה שמיילין הנשים ביניהן בעת שמייבבין. או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול. או שניהם כאחד האנחה והלילה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה. שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל. לכך אנו עושין הכל. (הלכות שופר פ"ג ה"ב)

שאלה – מה הטעם שתרועת ראש השנה היא יללה או גניחה, והרי בתהלים (צח) נאמר **בתצצרות וקול שופר קריעו לפני המלך י-הנה**. וכי פרושו הוא לילל או לגנוח לפני המלך ה'. מדוע תוקעים תשר"ת ולא תרש"ת.

תשובה – מצינו שתרועה הוא לשון שמחה דכתיב (ש"ב ו) **מעלים את ארון י-הנה בתרועה וקול שופר**. ובמדרש (שהש"ר א ד) מצינו עשרה לשונות של שמחה – גילה, שישיה, שמחה, רפה, פצחה, צלחה, עזרה, תרועה. הרי תרועה היא אחת מעשר לשונות של שמחה. ואולם תרועה משמשת גם לצער כמו (ירמיה כ) **זעקה בבקר ותרועה בעת צהרים**, ומכאן לתרועת ראש השנה שהיא סימן ליום הדין המבשר מה יהיה בשנה הקרובה ורק איננו יודעים האם הבשורה היא של ששון או צער.

ועוד אפשר שתרועת תר"ת היא קול שמחה ותרועת תש"ת היא קול של צער, והספק הוא איזו מהן היא עיקר של יום, שהרי אונקלוס תרגם **תרועה** 'נבא' וכתוב **ותניב אם סיסרא** כמו שהביאו בגמרא, ואמו של סיסרא גם בכתה וגם צהלה שהרי תחילה אמרה **מדוע בישש רכבו לבוא מדוע אחרי פנמי מרכבותיו** ואחר כך אמרה **הלא ימצאו יחלקו שלל וגו' שלל צבעים לסיסרא**. ולכן גם תוקעים תש"ת לפני תר"ת ותוקעים תרש"ת ולא תרש"ת, כי אם סיסרא הקדימה **מדוע בישש רכבו ימצאו**. (קונטרס חיבה יתירה – שמות לב ז)

דרשו י-הנה בהמצאו קראו בקירות קרוב. (ישעיה נה ו)

התם בקיד, הקא בצבור. בקיד, אימת! אמר רבא בר אביו: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. ויהי כעשרת הימים ויגף י-הנה את נבל ימית (ש"א כה) – עשרה ימים מאי עבדתיהו? אמר רב יהודה אמר רב: כנגד עשר לגימות שנתן נבל לעבדי דוד. אמר רב נחמן אמר רבא בר אביו: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. (ר"ה יח)

ודייק דכתיב **הימים** בה' הדיעה ר"ל ימים הידועים ומיוזעים אף ליחיד לעשות תשובה. (חידושי אגדות)

כתב הרמב"ם – אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר: **דרשו י-הנה בהמצאו**, במה דברים אמורים? ביחיד. אבל ציבור, כל זמן שעושים תשובה וצועקים בלב שלם הם נענין, שנאמר: (דברים ד) **פי-הנה א-להינו בלתי קראנו אליו**. (הל' תשובה פ"ב ה"ו)

ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה (במדבר כב ו)

איתא בספר 'מגלה עמוקות' דמעשה של בלעם היה בסוף חודש אלול, ע"כ אמרו נמתין עד יום א' של ר"ה שאז נידונין ישראל כדאיתא (ר"ה ט"ו). ואז יש גם לשטן רשות לקטרג ורצה לקלל, ולזה אמר **ארה לי, ארה ר"ת א' ר"ה**, אבל כשראה בלעם שישאל תוקעים בשופר בר"ה וא"כ אין לשטן רשות לקטרג, ע"כ אמר **ותרועת מלך בו**, ואז אמר להם **לינו פה הלילה** ודחה אותם מיום עד יוה"כ"פ, וע"ז אמרו (ברכות ז. ע"ז ד): **אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל עמי דעו פמה צדקות עשית עמכם שלא פקסתי בימי בלעם הרשע, מלמד שכל אותן הימים לא נעם. היינו כל אותן עשרת הימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ, לכן נקבעו ימים אלו לימי תשובה בגלל שהמתניע עד יוה"כ"פ ואז אין רשות לשטן לקטרג, ולכן באמת היה צריך לברך אותם, וכשראו זקני מואב ומדין כך הלכו להם. (תפארת יונתן)**

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם פאילו עקדתם עמכם לפני. (ר"ה טז)

אע"פ שכל השופרות כשרים בראש השנה חוץ מקרן פרה כמו שיתבאר, עיקר המצוה ומובחר שבה לתקוע בשופר של איל כדי שיתעוררו מתוכו לעקידת יצחק ויבחינו גבול אהבה ויראה עד היכן הוא מגיע ומתוך כך מעלה עליהם הקב"ה כאלו הם בעצמם נעקדו כמוהו לפי שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. (מאירי שם)

רבי יהודה אומר: בראש השנה תוקעין בשל זכרים, וביוכל בשל נעלים. (משנה ר"ה ג ה)

דסבירא ליה כמה דכתיב איניש דעתה שיהיו פניו כבושין לארץ טפי עדיף. ויובלות שהן לקרות דרור פשוטים עדיף לסימנא דחירות. (תוס' יו"ט)

פניו כבושים לארץ טפי עדיף – הלכך, בראש השנה דלתפילה, ולהזכיר עקידת יצחק בא – בענין כפופין. הרי מפורש דהוא של איל, כיון שבא להזכיר עקידת יצחק. וזה שאומר רק כפופין – משום דשל אילים הוויין רק כפופים על פי הרוב. (ערוך השולחן או"ח תקפו)

הפסרה א' דר"ה נעלה האיש ההוא מעירו מים ימיה להשתחות ולזנום לי-הנה צבאות בשלה ושמ בני עלי חפני ופנחס פהנים לי-הנה. (ש"א א)

שאלה – למה הקדים פסוק זה כאן והלא בני עלי לא הוזכרו כלל בפרשה זו והו"ל 'ושם עלי הפהן יושב' שזה נוגע לפרשה.

תשובה – אמרו רז"ל (ירושלמי ברכות ט) **שקיה אלקנה מדרוך את ישראל לפעמי רגלים**. (ילקוט ש"א רמז עז) בדרך שקיה עולה בשנה זו, לא היה עולה בשנה אחרת, כדי להשמיע ישראל ויעשו כמותו. וכדי שלא תתמה איך לא עלו ישראל לרגל שהוא מצות עשה דאורייתא לזה בא הכתוב לתרץ **ושם שני בני עלי חפני ופנחס** וכיון שהם לא התנהגו כראוי השניאו את העליה לרגל על ההמון לזה הוצרך אלקנה להעלותו. (טעמא דקרא)

קריאה ליום ב' דר"ה ויאמר אברהם א-להים יראה לו השעה לעלה בני וילכו שניהם יחדו. (בראשית כב ח)

על זה התפלל אברהם **א-להים יראה לו השעה לעלה בני**, כלומר שיהיה גופו פשה כצאן לטבחה לקרבן. ומה שפרש"י **א-להים יראה לו השעה** ואם לאו **לעלה בני**, כן היתה כוונת אברהם שביין יצחק כך כדי שלא להבהילו בפעם אחת בפתע פתאום, רק בהדרגה יגיד לו. אבל תוכן הענין של אברהם היה דרך תפילה שיהיה כצאן לטבחה. והקב"ה שמע תפילה, כי באמת נתדבקה נשמת יצחק למעלה ונשארה דבוקה, ורוח אהר ממרום יצרה עליו, ונוסף על זה נתקיים בו **אדם ובהמה תושיע י-הנה**. (תהלים לו), כי הגוף שלו נשאר, והזמין הקב"ה איל, והוא ממש תחת יצחק. (אוצרות השל"ה)

קריאה ליום ב' דר"ה ויבאו אל המקום אשר אמר לו ה-להים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים. (בראשית כב ט)

כתיב (איוב ב ז) **ויצא השטן מאת פני י-הנה ויד את איוב בשחין רע מפה רגלו עד ועד קדקדו**. אברהם ר"ת איוב בשחין רע מפה. (לקוטי תורה)

הנה אמרו רז"ל כי זה היה בשעת העקידה של יצחק שטרד הקב"ה את השטן שלא יקטרג על אברהם וימות יצחק נתן לו את איוב למרק עונו לכן ר"ת **אברהם** כי היה תמורת אברהם.

רמז לדבר – ניעקד את יצחק בנו ר"ת **איוב**. רמז דבשעת העקידה נמסר איוב לידון שלא יקטרג על אברהם. (נחל קדומים)

הניסיונות שנתנסה אברהם אע"ה היו למרק עוונות תרח ואמרו רז"ל שהיה לו להביא עוד ניסיונות על אברהם וסבל ייסורים איוב כי בא תרח בגלגול איוב והיה לו לקבל ייסורים גדולים לכפר עוונותיו. ורמז **בשחין רע** בגימטריא 'הוא היה תרח'. (640). לכך כשעקד אברהם אע"ה את יצחק אע"ה ונשלמו עשר ניסיונות שם רמז ויעקד את יצחק בנו ר"ת **איוב** כי עתה ניצול אברהם ונשלמו הניסיונות כי כבר בא תרח בגלגול איוב והוא יסבול. ועוד רמז ויעקד את יצחק גימטריא **תרח** (806 עם הכולל) כלומר עד העקידה סבל אברהם בעד אביו ואחר זה בא תרח עצמו. (חומת אנך)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר ז"ל
ramnadlan018@gmail.com